

שנדה עומדת בחזקת איסור, עד שיתברר לנו שהיא אינה רואה אלא בזמנים קבועים. ויש ללמוד מכאן גם על פעולות נוספות, כמו לבישת לבנים ובדיקתן בידי פיקחת, וצ"ע.

על כל פנים, היוצא ממשנה זו שהבודקות את השוטה ומצאו בה דם חייבות להודיע על כך לבעלה, כדי למנוע אותו מאיסור. ואע"פ שתכלית הבדיקה היא לקבוע את וסתה כדי לטהרה על ידי טבילה ולא כדי לטמאה לבעלה, סוף סוף אנו צריכים לטמא אותה קודם שתיטהר. וסתם בדיקה היא כמשמעה, שאם מוצאים בה דם אוסרים אותה על בעלה ומודיעים לו על כך.

מסקנה

נלענ"ד שהרופא צריך להודיע לאשה על הדם שיצא מגופה ונמצא בשעת הבדיקה.

זו, והרי זו טובלת ואוכלת בתרומה מיד, כפי שמשמע מלשונו של רש"י (ד"ה מתקנות אותה). אך כדי להתיר אותה לבעלה עלינו לקבוע לה את וסתה, ורק לאחר שנקבע מהו וסתה תצא מחזקת איסור ותותר לבעלה.

ויש לדייק כן מלשון הרמב"ם. לגבי היתרה לתרומה כתב כלשון המשנה (הל' משכב ומושב פ"ד ה"ט):

אם יש להן פקחות **מתקנות אותן** הרי אלו אוכלות בתרומה.

ואילו לגבי היתרה לבעלה הוסיף על דברי המשנה, וז"ל הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ"ח ה"טו):

צריכות פקחות לבדוק אותן **ולקבוע להן וסתות**, ואחר כך יהיו מותרין לבעליהן.

ומוכח, שכדי להתירה לבעלה אנו צריכים לקבוע לה וסת, ולא די בכך שנבדקה ונמצאה טהורה. וזאת משום

סימן סח

דימום בעקבות שימוש בגלולה

ראשי פרקים

שאלה

א. ההרגשה – סיבה או סימן לטומאת נדה?

ב. "ארגשה ולא אדעתא" במסולקת דמים

ג. אשה הרואה כתמים לפני הוסת

ד. שימוש באמצעי מניעה אחרים במינקת

מסקנות

* * *

שאלה

גולת הפמולן או סרזט נועדה למניעת הריון של נשים מניקות, שאינן יכולות ליטול גולות רגילות מחשש לפגיעה בהנקה. הבעיה המיוחדת העומדת בפני אשה המבקשת להשתמש בגלולה זו –

מלבד עצם ההיתר להשתמש בגלולה למניעת הריון – שהיא גורמת לכתמים רבים ולדימומים הבאים מן הרחם, בשכיחות רבה יותר מן המצוי בגולות אחרות. וללא ספק, דימומים אלו הם תוצאה ישירה של פעילות הורמונאלית

בטעמו של דין זה, האם זו גזירת הכתוב שאשה אינה נטמאת בעצם ראיית הדם עד שתרגיש אותו, או שרק על ידי הרגשה היא יכולה לברר באופן גמור שהדם בא ממקורה. ובניסוח אחר: האם ההרגשה היא הסיבה האוסרת את האשה על בעלה, או שהיא סימן מובהק לכך שהדם בא ממנה, אך אין הכי נמי – אם ישנה ידיעה ברורה שהדם בא ממנה הריהי טמאה אפילו בלא הרגשה.

ומסקנתו של המהר"ם, שגם דם המגיע בוודאות מהרחם אינו מטמא את האשה אלא בהרגשה. ההרגשה היא סיבת האיסור, וללא הרגשה גם ידיעה ודאית אינה אוסרת מהתורה.

ב'סדרי טהרה' (סי' קצ"ט) חולק עליו והאריך להוכיח שההרגשה היא רק סימן לכך שהוסת הגיעה, אך אם ידוע לנו שזו וסת אין צורך בסימן והיא טמאה מדאורייתא גם ללא הרגשה. אך רוב הפוסקים אינם מקבלים את דעתו, אלא סוברים כמהר"ם מלובלין שלעולם אשה אינה נטמאת מדאורייתא ללא הרגשה.

ובהמשך לחקירה זו מצאנו שהפוסקים דנו רבות בשאלה, כיצד להתייחס לתופעה המקיפה נשים רבות בימינו שטוענות שהן אינן מרגישות ביציאת הדם. האם נשים אלו טהורות מהתורה? הרי הן רואות דם כל חודש, והדבר ברור להן כשמש שזוהי וסת, ולכאורה לדעת המהר"ם מלובלין הן אינן אסורות מהתורה, היתכן?!

ונזכיר רק חלק מדברי הפוסקים. ה'חתם סופר' (ח"ב סי' קנט) כתב על כך:

דכל שהיא רואה דם אמרי' **חזקה דארגשה**... בשעת וסתה הידוע לנו שאז חזקה דארגשה משא"כ שלא בשעת וסתה... הדין דין אמת דכל הרואה

הדומה לווסת, אלא שהם עשויים להראות באופן לא סדיר ובלתי צפוי.

אך מכיון שדימומים אלו באים ללא הרגשה של האשה, לכאורה הם אינם אסורים מהתורה אלא מדרבנן בלבד. וכידוע, חכמים הקלו בכתמים שנמצאו בלי הרגשה בתנאים מסוימים, וכגון שגודלם קטן מכגריס או שנמצאו על בגד שאינו לבן ושאינו מקבל טומאה, ועוד.

ושאלתנו היא: האם יכולים אנו לסמוך על הקולות שמצאנו בדיני כתמים, אע"פ שברור לנו כשמש שמקור הדם אינו חיצוני, אלא הוא בא כתוצאה מפעילות הורמונאלית המתרחשת ברחם האשה, שיש בה מעין וסת?

ושאלה נוספת: אשה שנוטלת גלולה זו ויש לה פצע בצוואר הרחם או בנרתיק, האם יכולה לתלות בפצע, כאשר יש סבירות גבוהה שדימום זה אינו מהפצע אלא בגלל הגלולה?

א. ההרגשה – סיבה או סימן לטומאת נידה?

ראשית, עלינו לברר האם האשה נטמאת מדאורייתא בראיה זו שאין בה הרגשה. ואמנם סוגיא ערוכה היא בנדה (נז, ב): "בבשרה – עד שתרגיש בבשרה", וכפי שפסק בשו"ע (סי' קצ"ט א):

דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה **עד שתרגיש שיצא דם מבשרה**.

וכבר האריך הפת"ש (סי' קפג ס"ק א) במנין שלושת מיני ההרגשה השונים המצויים באשה, איזה מהם אוסר אותה מדאורייתא ואיזה מדרבנן.

ובשו"ת מהר"ם מלובלין (סי' ב) הסתפק

וגם בשו"ת אגרות משה (יר"ד ח"ד סי' יז סע' יב) האריך בדין זה של נשים שאין להן

הרגשה, וקבע מסמרות בדבר:

נשים שאין להן שום הרגשה ביציאת הדמים הוא דבר שלא מצוי כלל, וגם שאינן מבינות (שהזכיר ערוך השולחן בסימן קפ"ג סעיף ס"א) הוא אינו מצוי כלל, דהרי חזינן דיודעות בדיוק מתי נעשו נדות וכן יודעות כשסותרות ספירתן. וה"אין יודעות" הוא רק מה הן מרגישות, אם פתיחת פי המקור או פתיחת הפרוזדור.

ולכן מה שפרש"י (נדה נח, א ד"ה מדרבנן) "דלמא ארגשה ולא אדעתה" – כוונתו דמטעם זה שעלולה להרגיש רק הרגש קל **דלא תשים לבה ודעתה על כך ותשכח שהרגישה**, גזרו רבנן אף בברי לה שלא הרגישה כלל.

נמצא אפוא שאין וסת ללא הרגשה. אלא שההרגשה לעתים היא כה עדינה עד שהאשה אינה יודעת איך להגדירה. אך אם ברור לנו כשמש שזהו דם נדה אין האשה יכולה להסתמך על כך שלא הרגישה, כי מן הסתם הרגישה.

ורק בכתמים רגילים שאשה מוצאת בבגדיה יש מקום להקל, כי אמנם שם אין חשש להרגשה. כי לרוב הנשים יש וסת סדירה פחות או יותר, והן אינן צריכות לחוש לדם נידה אלא בזמן הוסת. ואנו סומכים על חזקת טהרתה של האשה, ותולים שגורם חיצוני הוא זה שגרם לכתם ולא מטמאים אותה. ורק מדרבנן גזרו בכתם גדול שנמצא על דבר המקבל טומאה, שהוא טמא.

ב. "ארגשה ולא אדעתא" במסולקת דמים

וצ"ע בנד"ד, שהאשה שופעת דם הבא מן הרחם, אך הדם בא באופן לא סדיר

בחזקת שהרגישה. אך היינו דוקא בדם ממש.

והיא הנותנת, כיון שאין האשה נטמאת אלא בהרגשה, אנו מחזיקים את האשה בכך שמן הסתם הרגישה, אלא שהיא אינה מודעת להרגשתה. אך החת"ס מסייג סברה זו, ונוקט שאין מטמאין אותה אלא בשעת וסתה וכשרואה דם ממש, ורק בכה"ג שברור לנו שמדובר בדם המחזור אנו מחזיקין אותה שמסתמא הרגישה ולא אדעתה.

ובדומה לכך כתב בשו"ת 'תשורת שי' (ח"א סי' תנז):

כל שאינה מרגשת, נ"ל משום דנחלשו החושים והדעת.

ובשו"ת 'שב יעקב' (סי' ל"ט) כתב ביתר פירוט:

ובאמת גם אני את פי נשים שאננות שאלתי אחר עיקרן דברים הללו והשיבו נשים נשים יש וטבעיות טבעיות יש, לא ראי זו כזו. יש שמרגישין הרגשה גדולה ויש שאינן מרגישות. וגם לא כל עתות שוות בהן – לפעמים ע"י הרגשה זו ולפעמים בהרגשה גדולה מזאת כנ"ל. ובכן, אם הדבר כן וודאי אם רואות ע"י הרגשה קטנה הזאת הרגשה מקרי והוא דאורייתא.

ובערוה"ש (סי' קפג סעיף סב) מילא את דבריו:

הנשים האלו אינן מבינות זאת אבל פשיטא שלכולן כן הוא רק גם זה מובן שאין כל הטבעיות שוות, ואין נפ"מ אלא בין רב למעט. אבל לכולן יש הרגשה זולת אם יש לה מזלה... והאינן מבינות או שטבען קלה אומרות שמרגישות רק זיבת דם נדה, אבל באמת זהו ממש הרגשה זו.

כתמים. זהו מצב ביניים שיש לאוסרו לפחות מדרבנן, אם לא מדאורייתא. ומסתבר שבמצב ביניים כעין זה עלינו להניח שראיה זו מלווה בהרגשה מצד האשה. ואע"פ שהיא אומרת שאין לה שום הרגשה, עלינו לומר שהרגשתה כה דקה עד שהיא אינה מרגישה בה. וגם אם אשה זו מעידה בפנינו שבזמן שהיתה לה וסת רגילה היא היתה רגילה להרגיש, אולם אין לדמות לכך וסת זו שבגלל מיעוט דמיה הרגשתה עדינה יותר.

יתרה מזו, נלענ"ד שאשה מינקת הנוטלת גלולות גרועה אפילו יותר מאשה שהתחילה ליטול גלולות וטרם הסתגלה אליהן. כידוע, אשה רגילה שמתחילה להשתמש בגלולות עשויה לעבור תקופה מסוימת של הסתגלות, והיא עלולה לדמם במהלך תקופה זו בצורה לא סדירה, עד שהיא מסתגלת לגלולה. ויש להסתפק האם לדמים אלו יש דין כתם, או שדינם חמור יותר משום שאין אז לאשה וסת אחר. אך גם אם נאמר שהקלו באשה במהלך תקופה זו ונתנו לדימומים אלו דין כתם, זאת משום שהיתה לה וסת אחרת, ולכן יש מקום לתלות שדימום זה אינו וסת אלא כתם, ואסורה רק מדרבנן. אך מניקה שאין לה וסת אחרת, הסברא נותנת לומר שזהו וסתה, ויש לאוסרה לפחות מדרבנן עד שתבדק.

אך מאידך גיסא, יש מקום גם לפקפק על עצם ההשוואה שאנו עורכים בין נד"ד לבין אשה השופעת דם כהרגלה אלא שאינה מרגישה, שהפוסקים שהבאנו לעיל מחמירים בה. שם האשה שופעת דם בשעת וסתה, ולכן סביר להניח שהיא הרגישה, אלא שאינה יודעת מה הרגישה.

ולדבריה היא אינה מרגישה דבר. מצד אחד יש להקל, כיון שאין לה כרגע וסת מה עוד שבימי מניקותה היא בחזקת מסולקת דמים. אך מצד שני ידוע לנו בודאות שהיא רואה דם, המגיע ללא כל ספק מהרחם, וחזקה שהיתה לה הרגשה כל שהיא אלא שהיא לא שמה לב לכך, וכפי שכתבנו לעיל. והדבר בולט במיוחד במניקה הנוטלת גלולה, שהדם זב בכמות קטנה והרגשתו עדינה ביותר.

ונלענ"ד להכריע לחומרא, ואדרבה היא הנותנת. דווקא משום שמדובר במניקה שאין לה וסת סדיר והריהי בחזקת מסולקת דמים, דווקא זו סיבה להחמיר ולא להקל. כי אילו היתה לה וסת רגילה גם בתקופת ההנקה, ניתן היה לתלות את הדימום בסיבות חיצוניות, ולדון אותו כדין כתמים. וזאת משום שהוסת הרגילה מוכיחה שאותו דימום שהיא רואה בין וסת לוסת אינו וסת, ומכיון שדימומים באים בלא הרגשה דין כתמים להם והיא אסורה רק מדרבנן, וממילא כל הקולות שמצאנו בידינו כתמים חלים עליהם. אך מאחר ואשה מניקה זו היא בחזקת מסולקת דמים, אם כן אין לה וסת רגילה שניתן לסמוך עליה. אדרבה, עינינו הרואות שבעקבות נטילת הגלולות יש לה כעין וסת הדומה לוסת הגוף, והסיבה הסבירה היחידה לתלות בה את הכתמים היא הגלולה.

ואמנם יש סברא גדולה לומר שדימומים אלו אינם בכלל וסת הגוף, כי הם אינם מופיעים בצורה סדירה – לא בזמן, ולא בהקשר ישיר לנטילת הגלולה, ואם כן אולי אין להם דין וסת. אך מאידך, גם דין כתם אין להם, ואי אפשר להקל בכתמיה כדין

קובעין וסת...

ואעפ"י שלא באה בהרגשה דאינה טמאה אלא מדרבנן, מ"מ מדקבעה וסתה באופן כזה נחשבת כוסתה דסו"ס ראתה דם, וחייב לפרוש מאשתו בזמן שרואה דם אפילו אינה נדה מן התורה. ותו, אולי ארגשה ולא אדעתא.

העולה מדבריו, שכמות קטנה של דם המופיעה בצורת כתם ללא הרגשה אינה מטמאת מהתורה, ובזה יש ללמוד מדבריו להקל. וכמו שכתב החת"ס לחלק בין קרטין לבין דם ממש, הוא הדין שיש לחלק בין כתם לדם שופע. אך אעפ"כ נקט שאשה זו אסורה מדרבנן, וקובעת לה וסת מיום הכתם משום שברור לנו שהדם בא מן המקור, (וכע"ז כתב גם בשעורי שבט הלוי עמ' לה).

סתם הגרמ"פ את דבריו ולא פירש להדיא, האם כתמים מוקדמים אלו נידונים ככתמים רגילים שכל דיני כתם חלים עליהם אלא שהוסת נקבעת על פיהם, או שהם חמורים משאר כתמים. ונפק"מ האם יש להקל בכתם פחות מכגריס או בבגד שאינו מקבל טומאה ובבגד צבעוני, או שמא כאן יש להחמיר. ואמנם הגרמ"פ כתב במפורש שבכי האי גוונא אין לתלות במאכולת, אך לא ברור אם כוונתו לומר שגם פחות מכגריס טמא, או רק זאת שהאשה אסורה ללא בבדיקה.

ולענ"ד מסתבר יותר שכוונתו לאסור את האשה בכל מקרה, ושאיני כתם זה משאר כתמים כיון שהוסת הסמוך לו מוכיח עליו. כי אם כתם זה דינו ככל דיני כתמים, לשם מה היה צ"ל שהיא אסורה מדרבנן, הרי ברור שכתם גדול על בגד לבן המק"ט מטמא, ומאי קמ"ל. אלא מסתבר שכוונתו לאסור כתם בכל גודל ובכל בגד, ורצונו

מה שאין כן בנד"ד שיש לה כתמים ודימומים קלים, שיתכן שהם באמת באים בלי הרגשה, ואולי יש לחלק ביניהם כעין מה שכתב בחת"ס לחלק בין קרטין לבין דם ממש. אם כי, ודאי יש לחלק בין קרטין לבין כתמים. קרטין הם גושים של דם שאינם נראים בדרך הראייה הרגילה של האשה, מה שאין כן בכתמים שמופיעים כתוצאה מדם שזב כפי שדרכה של האשה לראות וסת בדרך זו, בפרט בתחילה או בסופה, וצ"ע.

ג. אשה הרואה כתמים לפני הוסת

אך גם אם נקבל את הטענה שהוזכרה לעיל – שהדימומים היוצאים מרחמה של האשה המיניקת בנד"ד אינם שקולים לדם הוסת כיון שמדובר בדימום קל בלבד – עדיין יש ללמוד להחמיר בדבר בדומה למה שכתב ב'אגרות משה', בנוגע לאשה שרגילה לראות כתמים לפני הוסת.

הגרמ"פ דן בשתי תשובות שונות (יר"ד ח"ג סי' ס' מו וסי' נא) באשה שאינה מרגישה בשעת הוסת, ודרכה למצוא כתמים על בגדיה זמן קצר קודם לוסתה. פעמים כתמים אלו גדולים מגריס, ופעמים קטנים משיעור זה, פעמים היא מקדימה יותר לראות אותם ופעמים היא מקדימה פחות. וכיון שתופעה זו חוזרת על עצמה, אם כן מוכח שדם זה בא מן המקור והוא חלק מן הוסת, ואין יכולת לתלות כתמים אלו במאכולת.

ומסקנתו של הגרמ"פ היא:

וכיון שבא מגופה הרי שייך זה לקבוע הוסת כראייה ממש שלא בהרגשה ששייך לקביעות וסת. ואף שהוא רק משהו דם, הא ודאי ראיות דמשהו דם כטיפות נמי

בגלולה כזו. אמנם ישנן נשים מסויימות שהשימוש בגלולה כזו אינו משפיע עליהן, אך אם התברר לאשה לאחר תקופת התנסות שגלולה כזו גורמת לה לדימומים, ראוי לה להמנע לגמרי מן השימוש בה בהמשך.

ובאשר לשימוש באמצעי מניעה אחרים, לא זהו המקום להכנס לסוגיא סבוכה זו, וכידוע השימוש באמצעים אחרים שאינם מזיקים להנקה, אינם מותרים לדעת כל הפוסקים, אלא במקרה של חשש לפיקוח נפש, (עיין אנציקלופדיה רפואית הלכתית ח"ה ע' מניעת הריון). וצ"ע אם יש מקום להקל בהם למינקה, שאינה יכולה להשתמש בגלולות אחרות שעלולות לפגוע בהנקה.

והנלענ"ד שמכיון שמניקה בלאו הכי סיכוייה להיכנס להריון קלושים – אם כי אחוז מסוים עשוי להכנס להריון, אך הרוב לא – א"כ אין כאן מניעת הריון ממש, אלא נקיטת אמצעי בטחון בלבד שאינו בכלל האיסור.

אלא שהלכה זו תלויה בסיבת האיסור שנקטו הפוסקים למנוע הריון – האם משום שיש בזה ביטול למצות פריה ורביה או משום השחתת זרע לבטלה.

לפי הנימוק הראשון נראה שיש להקל בתקופת ההנקה לפי הסברא שכתבנו. יתרה מזו, יתכן שבני הזוג פטורים לגמרי ממצות פריה ורביה במהלך תקופה זו, מכיון שאז היא משועבדת להניק את בנה וחייו קודמים להשתדלות בהבאת ילד נוסף. ואם כן, אין איסור במניעת ההריון מצד זה.

ברם לפי הנימוק השני לכאורה אין להקל, משום שגם במניקה יש איסור זרע לבטלה. ואין לומר שמכיון שרוב המניקות אינן מתעברות אין כאן משום הוצאת זרע

לומר שלא יחולו כאן כל הקולות של דיני כתמים.

ולכל הפחות ניתן לקבוע דבר אחד, שאשה כזו אסורה ללא בדיקה. ובודאי שאי אפשר להמליץ לאשה כזו ללבוש בגדי צבעונין, משום שהם אינם מצילים אותה מן הטומאה.

ולכאורה יש ללמוד מדבריו גם לנד"ד, שהרי גם כאן ידוע לנו מהו מקור הדימום אע"פ שמדובר בטיפי דמים מועטים, אלא שאין בו הרגשה. וגם אם אין לנו לתלות ראייה זו בהרגשה ולאסור אותה מדאורייתא, ודאי יש להחמיר בכגון זה לפחות מדרבנן, ולא להקל בדיני כתמים.

אמנם יש גם לחלק בין המקרים. בכתמים המופיעים סמוך לוסת ודאי יש צד להחמיר, משום שאחרי הופעת הכתמים האשה שופעת דם ממש, והסברא נותנת לומר שכתמים אלו מהווים סימן לווסת המתקרבת, ומשום כך האג"מ החמיר לגביהם. אך כתמים בעלמא, אף שידוע לנו שבאו מן המקור, כיון שהם בלי הרגשה אולי אינם מטמאים כוסת.

אך מאידך י"ל שאדרבה, שם הכתמים הם רק סימן לווסת הבאה אחריהם, ולכן אין לטמא את האשה מדאורייתא. אך בנד"ד יש לחשוש שמא כתמים אלו הם עצמם נחשבים כוסת, כי ידוע לנו בעליל שהשפעה ההורמונאלית היא היא הגורם הישיר והבלעדי לכתמים אלו.

ד. שימוש באמצעי מניעה אחרים למינקה

ומאחר שאנו מחמירים בדימומים המופיעים בעקבות השימוש בגלולות אלו, ולדעתנו יש לחשוש לטומאתה של האשה על ידי ראייה זו, אנו ממליצים לנשים מניקות באופן כללי להמנע מן השימוש

בחינות – מבחינת המציאות ומבחינת הדין. מבחינת הדין אנו הולכים אחר הרוב, ומתירים לה להשתמש באמצעי מניעה מפני שעל פי הרוב מינקת אינה מתעברת. ואין זה סותר את הבחינה המציאותית, ולפיה האשה יכולה לחשוש ולא לסמוך על אותו רוב. וכך מובא בשטמ"ק (ב"מ ו' ע"ב ד"ה אזלת) בשם הרא"ש, שרוב אינו וודאות אלא ספק, והתורה היא שאמרה ללכת אחר הרוב. אך במציאות – אכן נשאר ספק, ולגבי ענין זה לא אזלינן בתר רובא, (וכעין זה כתב המהר"ל, גור-אריה בראשית מד, כ ד"ה מפני).

וסברא כעין זו מצאנו בתוס' (פסחים קטו, ב ד"ה קפא) שכתבו שאע"פ שהולכין אחר הרוב לענין איסור אכילת התולעת, אין הולכים אחר הרוב בחשש סכנה. ומשמע שם שאף מותר להרוג ספק תולעת ביו"ט, כי מצד הדין יש להתייחס אל התולעת על פי הרוב כאילו איננה קיימת, ועם כל זאת יש להתייחס אליה מבחינה מציאותית כאילו היא קיימת.

מסקנות

ולכן נלענ"ד שאשה כזאת, גם אם היא מצאה כתם על דבר שאינו מקבל טומאה או על בגד צבעוני, צריכה לבדוק את עצמה על מנת לברר אם הדם יוצא מהרחם. ואם העד לא יהיה נקי היא תיאסר. ומכיון שיש להניח שאכן כך יהיה, צ"ע לשם מה להיכנס לכתחילה למצבים אסורים?

אך מכיון שלא כל הנשים הנוטלות גלולה זו סובלות מדימומים, אנו ממליצים לאשה מניקה לנסות כדור מסוג זה (ותקפיד לקחתו תמיד בזמן קבוע!), והיה אם הוא לא יגרום לה לדימומים היא תוכל להמשיך בו.

לבטלה כלל. ועד כאן לא התירו לבעלה לבוא עליה אלא בביאה רגילה ללא אמצעי מניעה שהיא ממש כדרך כל הארץ, מה שאין כן כשהם משתמשים בתכשירים שאינם כדרך על הארץ ונאסרו בד"כ על ידי הפוסקים, הרי זה כמשחית זרעו על העצים והאבנים.

ואף על פי כן יש צד להקל אפילו לסברה זו, על פי מה שהקלו הפוסקים והתירו להשתמש אפילו באמצעים אלו במקום שיש חשש לפיקוח נפש. סוף סוף גם בנד"ד יש צד של חשש לבריאותה של האשה אם תתעבר בסמוך כל כך ללידתה הקודמת, גם אם אינו פיקו"נ ממש יש בו צדדים הקרובים לכך. ולכן לענ"ד יש מקום להתיר את השימוש בתכשירים אלו בזמן הנקה, והם עדיפים מן השימוש בגלולות הנ"ל בגלל הבעיות החמורות הכרוכות בכך שיש בהם סרך דאורייתא, וכפי שכתבנו.

ובשו"ת 'בני בני' להגרי"א הענקין (סי' ל-לא) התיר להימנע מהריון נוסף בעזרת אמצעי מניעה במשך שנתיים ויותר לאחר הלידה, מפני שזוהי תקופת ההנקה שקבעו חז"ל במסכת כתובות (ס, א). ועי' נשמת אברהם (אה"ע סי' ה עמ' ס).

ובספר 'באהלה של תורה' (ח"א סי' סח) הערנו על סברא זו ממה נפשך. אם אשה זו סומכת על כך שרוב המניקות אינן מתעברות, א"כ מדוע היא מבקשת להשתמש באמצעי מניעה? ובקשתה זו מלמדת שאכן אינה סומכת על הרוב. ואם כן, כיצד תוכל לתפוס את החבל בשני הקצוות? איך נתיר לה להימנע מהריון בגלל אותו רוב, כשבעצם המעשה שהיא עושה היא מראה שאינה סומכת עליו? וכדי ליישב קושיא זו יש לומר שאין זה תרתי דסתרי, משום שרוב זה מועיל משתי

בדיקה, ואפילו בבגד צבעוני, וסביר להניח שבסופו של דבר היא תיאסר על ידי בדיקה זו.

וכתחליף לגלולה זו, יש להתיר לאשה להשתמש בזמן ההנקה בלבד באמצעים אחרים שכשרותם (וגם יעילותם) פחותה, משום שבדרך כלל נשים אינן מתעברות בזמן ההנקה.

אולם אם היא תמצא כתמים בבגדיה היא חייבת להיבדק, ואם תמצא דם אין טעם להמשיך בגלולה אלא לחפש אמצעים אחרים.

אך בין כך ובין כך, אין להתיר לה להנצל מכתמים על ידי לבישת בגדי צבעונין כפי שאנו רגילים להורות לאשה הסובלת מכתמים שלא בזמן וסתה. כי לדעתנו, אם היא תראה כתם דם על בגדה היא טעונה

סימן סט

טבילה בשבת ללא חפיפה

גבעת שאול שהסתמך על דעת הב"ח במקרה של אשה שיש לה חטטין בראשה ושכחה לחפוף את עצמה בערב שבת, ופסק שהיא רשאית לטבול בשבת כיון שהיא אינה צריכה לסרוק את שערותיה. דהיינו, שיש לסמוך על הב"ח לענין חפיפת הגוף, אך לא מצאנו שסמכו עליו לענין חפיפת השיער.

אך כאמור, פסיקה זו מנוגדת להכרעת השו"ע, וגם אחרונים נוספים חלקו עליו (עיין דרכ"ת שם). ואפילו לדעתו, המדובר באשה הסובלת ממחלה בשערות ראשה ואינה צריכה להסתרק, ורק בכה"ג יש מקום לסמוך על הב"ח. אך גם הוא לא התיר טבילה בלא חפיפה באשה רגילה החייבת להסתרק.

ואם כן, אין לנו דרך להכשיר את טבילתה בלא חפיפה כהלכתה. וכדי שלא

שאלה*

שאלני הרב מנחם בורשטיין שליט"א, ראש מכון פוע"ה: אשה נאנסה ולא חפפה את שיערה בערב שבת. האם יש דרך להתיר לה לטבול בליל שבת?

תשובה

כידוע, תקנת עזרא היא שהאשה חייבת בחפיפה קודם הטבילה, ומבואר בגמרא (נידה סו, ב) שחפיפה זו כוללת רחצה במים חמים וסריקת שערות הראש במסרק. ובדיעבד כשטבלה ולא חפפה, פסק בשו"ע (יו"ד סי קצט סע' ח) שלא עלתה לה טבילה, וכל שכן שאין להתיר לה לטבול לכתחילה. ואמנם הב"ח (שם אות ג) סבר שבדיעבד חפיפה אינה מעכבת, ובלבד שתבדוק את עצמה היטב שהיא נקיה מכל חציצה שהיא. ובפתי"ש (שם ס"ק ה) הביא בשם

* י' תמוז תשס"ה.